

DIOGEN©

PRO KULTURA MAGAZIN
CULTURE MAGAZINE

Ladislav Babić

Moja prijateljica Jagoda

(prikaz zbirke kratkih priča Jagode Kljaić naslova „Vrijeme zrelog kestena“)

Svi mi imamo vlastite svjetove, duhovne kućice iz kojih vrebamo, tumačimo, a po danim nam mogućnostima (ne)prikladno učestvujemo u svjetskim zbivanjima. Bivaju one različite za razne ljude i razne vremenske periode, jer duh – ma kako bio (u teoriji, dakako) samostalan i neovisan – podvrgnut je pritiscima prilika u kojima obitava. Pa, dođu tako vremena kad se naši svjetovi rasprsu, poput Jagodinih priča – kestenova, ostavljajući za sobom djela koja šire skućene obzore živima, dok iščezlima više zaista ništa ne predstavljaju. Jer, "dok smo mi, nema smrti – dok je smrt, više nema nas".

"Znam kakva je, ne moraš se truditi opisivati, i moja je slična: uska, tijesna, tijelo mi i najmanjim pokretom udara o zidove, potpuno mračna, uzaludni su pokušaji da je iznutra otvorim, nemam mjesta ni da pošteno zamahnem kako bih otvorila najmanji prozorčić."

Tako kaže Jagoda u uvodnoj priči zbirke kratkih pripovijedaka „Pogled ispod Pogledića“, prve u trilogiji *Krugovi*. Ipak, ovako zatočena svijetom i segmentom njegovim u koji ju je "providnost" smjestila, našla je snage, umijeća i talenta da onima koji u ne tako davnoj prošlosti zapažaju samo "gusti, crni mrak" progovori o njemu, neizmjerljivo svjetlije bivšim mu žiteljima nego li bi nove, kondicionirane generacije mogle zamisliti. Ima spomenuta uvodna priča i mnogo mračnije alegorijsko tumačenje, vezano uz, u jednoj mnogo mračnijoj ljudskoj berbi iščezle komšije, no to ostavljam čitateljima da dokuče.

Kako ljudi stare, njima sve više ovladava nostalgija; za prohujalom mladošću i vremenima u kojima je našla svoje ispunjenje. Neki uzdišu nad "stoljećem sedmim", drugi se kao sa sjetom prisjećaju k. u. k. (Kaiserliche und Königliche) monarhije, o kojoj znaju jednako kao prethodno spomenuti, dok se treći zbiljski spominju onog "strašnog mraka" jer su u njemu zaista obitali. I kao još uvijek živi sudionici onih i ovih vremena, mogu nam više, iskrenije i istinitije o njima progovoriti, od – prikladno vladajućim cajtima – (ne)upućenih ljubitelja prahom vremena zametenih vijekova. A opet, živim se svjedocima manje vjeruje negoli u sivu moždanu koru usađenim fantazmima, o lično nikad konzumiranom svijetu i vremenu. Nostalgija je prirodno ljudsko pravo, pa i ona za bivšom državom, mada je mnogi psiholozi nastoje minorizirati, istjerati iz javnog u privatni prostor (da se mladi ne zaraze istinom!) tvrdnjom kako ona nije do tek žal za prohujalom

mladošću, njenim zauvijek usahlim životnim sokovima i ludostima u kojima smo uživali. Nisam čuo glupljih tvrdnji od tih zatiratelja sjećanja.

Nije Jagoda dementna, niti je "vesla sisala" da ne može razdvojiti stremljenja i izivljavanja svoje mladosti od prilika u kojima su se zbivala, iste pak da je nesposobna suvislo porediti s onima u kojima joj izlazi knjiga. Knjiga nostalgije, ne za bivšom državom, jer, uvjeren sam da joj je formalni atar bivstvovanja podjednako nevažan kao i meni, već u potrazi za tragovima prohujalog, u mnogo čemu ljudskijeg načina življenja. Upravo to pokušava u pedeset priča zbirke „Vrijeme zrelog kestena“, u kojoj nema ljudi podijeljenih po etnonacionalnim kriterijima. Ali ima upropaštene sisačke Željezare, u kojoj je radila kao novinarka prateći razvoj rastućeg kolektiva i njegovih deset i više tisuća radnika, pišući o njihovom trudu, znoju i rezultatima, poput školjke lučeći u srž svoje osobnosti biserje odanosti radu, samoprijegoru, poštenju, zapažajući i naivnosti klase koja je po njemu dobila ime.

„Nisu oni, što su ih vrele i užarene talili i izlijevali, ni sanjali da će jednog dana i sami krenuti za proizvodima njihove Željezare. Bili su prezadovoljni odmaralištem u Malinskoj, uvijek se nekako uspijevalo provesti desetak dana u predivnoj uvali, ako ne u glavnoj sezoni, ona kasnija znala je biti još romantičnija. Sad su u poznatim i razvijenim državama, otišli tragom cijevi, razvučeni poput rastaljenog željeza od mjesta nastanka do mjesta nestanka. Sanjaju ponekad plamene jezike peći od kojih je sve počinjalo, ali se ujutro ne mogu sjetiti procesa proizvodnje. Šatirani cvijet je uvenuio, a ono što je od njega ostalo ubraše neznanice. Oni koji nikad nisu čuli za noćnu smjenu, nikad osjetili snagu zadovoljnog radnika, nikad se približili moćnoj buktinji što hrli u nebo, nikad se ugrijali blizu rastaljenoga željeza.“

Pratila je njihove prvomajske proslave, danas svedene tek na formalnu tišinu poklonjenog im neradnog dana, jer, budimo iskreni – što danas radnici iz stotina popljačkanih, uništenih i devastiranih poduzeća, bačeni na biro rada, a potom na cestu s koje sve više odlaze k'o rakova djeca u svijet, tragajući za otetom koricom kruha, uopće imaju slaviti?

Jer, novim generacijama *"Početak je kad sam se ja rodio, a kraja nema ..."* kao što kaže dečkić iz zbirke dječjih misli „Olovka piše srcem“, dok jednog dana i sam ne shvati da kraja ipak ima, onog trena kad netko drugi ustvrdi isto: *"Početak je kad sam se ja rodio..."*. A Jagoda zna da početka i kraja – sem za život jedinke, ali ne i društva – nema, i ostavlja svjedočanstva o mnogima nezamislivoj ideji kontinuiteta povijesti, zaboravu njenih pouka i posljedičnom ponavljanju "grešaka", eufemističkom nazivu zločina onih koji početkom svega smatraju čas svoga rođenja.

Zbirka je u cjelini, uz nekoliko konkretnih priča o njoj, posvećena „onoj najsjajnijoj zvijezdi“ – autoričinoj majci. U *"Žena stere veš"* majci koja još sinoć (jer je struja jeftinija) oprani veš (čekajući završetak pranja, uz ukućane već davno utonule u san):

"ovog prelijepog kasnoljetnog jutra slaže na štrik u dvorištu, dok joj rosa vlaži noge u ljetnim natikačama, prije jutarnje kave, a kad svi njeni još spavaju u svoje tri sobe. Nada se da će završiti prije njihovog buđenja, kako bi im uspjela pripremiti đus i skuhati jaču tursku kavu za njih dvoje."

Prisjeća se Jagoda scena koje naviru u sjećanja kad voljeni protagonisti više nisu među nama, epizoda s posljedicama koje su izgledale tako prirodnima (oprani veš, čista kupaonica, jutarnja kavica, obilan ručak i večera, svježi kruh i mlijeko ...) da smo ih prihvaćali zdravo za gotovo, a ne ishodom žrtvovanja žene koja je nas voljela više od sebe same!

"Razastrti veš na četiri štrika ljubav je koja joj tjera suze na oči. Neispavana, nogu mokrih od rose, još ga jednom obuhvati pogledom i tiho ulazi u kuću u kojoj se ne čuje ni šum ni pokret. Sjeda pored prozora s koga vidi veš i rundelu cvijeća i čeka prvo kašljanje, vrplojenje prije ustajanja, zna da je to on, njih dvoje je na katu, oni se drugačije čuju kad se bude u subotnje jutro, kreće pristaviti džezvu, dok on ode na zahod i opere ruke, zube ne pere prije kave, kaže da mu onda kava ima lošiji okus, i to je u pravu. Samo je u jednom trenu, tamo u drugom, velikom dvorištu, pomislila: Kad bi me svako od njih poljubilo za svaki oprani im komad koji će odjenuti, više ne bih ni postojala, rastopila bih se od tolikih poljubaca."

A poljupci, puni zakašnjelog shvaćanja i ljubavi, s periodičnim talasanjima nostalgije nemoćne da povrati prošlost, stižu prekasno da ih isporučimo osobi bez koje ni nas ne bi bilo. Život je, kao što znamo (zaista?) – nepovratna pojava. Sem majke, još su dvije osobe važne u autoričinom životu, njeni sestra i otac, on poginuo u "ratu čistom kao suza", u poslijepodnevnom dremežu sred obiteljskog dvorišta, od granate kojom "nisu gađani civilni ciljevi". U pripovijetki "*Samo tri dana*", dragoj mi jer sam često i sam, iz iracionalnih svjetova mašte, nudio pola preostalog života pokojnoj majci, izriče Jagoda neostvarivu ponudu: "*Nudim ostatak života u zamjenu za tri dana!*". Tri dana, ne znajući da li joj uopće toliko još preostaje, svaki od njih posvećen jednom od najmilijih joj bića: majci, sestri – smrtno oboljeloj uslijed šovinističkih pritisaka na radnom mjestu, rezultirajućih otkazom (je li to različito od gelera koji su usmrtili oca?) i već spominjanom ocu.

"Zašto se baš meni dogodilo, a ne onome ... Zajedljiva dosjetka koja ubada rastuži me, ne zbog mene, nego onoga koji nema hrabrosti šapnuti: Tako mi je teško, tako se mučim, moram tebe ubosti da bi meni bilo lakše ... U tim, i svim drugim situacijama svakodnevne, fali samo iskrenost, ona nesvjesna, iskonska, koju podarujem jedino sama sebi, u satima osame, tišine, dok čekam misao, dozivam san, razdanjujem noć prije reda. Tada molim za jedan od ona tri dana. Bilo koji, u svakom imam što za reći, svoje, i pitati njih, njihovo."

Nije samo moje slično iskustvo razlog spominjanja ove pripovijesti, o navijeke neispunjenoj želji za svega tri prekratka sunčeva kruženja, kako bi voljenima ponaosob posvetila cijelu sebe, kao što su oni cijeli svoj iščezli život to činili njoj. Sve ono što možda nije uspjela za stotine i tisuće puta po tri dana. Iz svijeta, u kojem nestanak najdražih bijaše praćen i njegovim urušavanjem, prisjećam se izuzetno popularnog filma nad kojim je plakala cijela država, a nova ga generacija zna možda tek po pjesmi "Mama Huanita". Meksički je to film "*Jedan dan života*" koji me podsjeća na Jagodinu tihu molitvu za povratom svega tri dana bespovratno iščiljelih života. Govori o dva prijatelja od kojih je jedan osuđen na smrt strijeljanjem jer nije želio pucati u narod. On moli prijatelja, oficira zaduženog za egzekuciju, da mu omogući još jedan dan života, kako bi majci mogao čestitati rođendan. I dok je tragedija filmske majke doživotno čuvati u sebi zadnji dan svog sina, Jagodina se sastoji u zaludnom iščekivanju Nečijeg poklona od svega tri, tek

beznačajna dijela bezbrojnih svemirskih dneva, za ponovni susret s najmilijima. Tko zna, ne bi li nakon toga njeni dani bili još oblačniji negoli ih čini neostvariva želja. Jer, uvjeren sam, svako njeno prisjećanje vrijedi kao bezbroj dana u paralelnom svemiru, gdje pokojnici zaista žive dok ona razgovara s njima.

Dugo sam razmišljao na koji način prikazati Jagodinu knjigu „Vrijeme zrelog kestenja“. Kako nisam vičan sličnim poslovima, javila se misao – koju sam odmah odbacio – da joj pristupim na način toliko uobičajen u profesionalaca, da nitko ni ne bi zapazio odakle sam sve prepisao. Te stil ovakav i onakav, prepoznatljivo nenadmašan, pa blještavi atributi, prenesena značenja, čudesne alegorije, besprijekoran jezik tečniji od vode tekućice, od sinonima sve frca poput vatrometa ... No, razmišlja li itko od nas o tovrсноj anatomskoj analizi djela u koje je uronjen, cjelinom bića utonuo u nostalgичne svjetove jednog života, koji se čudesno iz njegove osobitosti prelijevaju u uzajamno stapanje autorice i čitatelja? U subjektivne doživljaje koji će mu dočarati makar dio atmosfere nestalog svijeta, možda ne savršenog kakvim ga neki zamišljaju, ali još manje onakvog kakav im se svakodnevno prezentira. Da, to je Jagodina zbirka.

Uvjeren sam da ćete autoricu, dovršivši čitanje knjige, uvrstiti u krug svojih literarnih miljenika. Jagodu Kljaić, moju prijateljicu, čije će vam djelo samo po sebi više reći nego što sam to ja sposoban učiniti.

Napomena: recenzija je sastavni dio zbirke kratkih priča Jagode Kljaić naslova „Vrijeme zrelog kestenja“, druge knjige iz trilogije *Krugovi* (ShuraPublikacije, Opatija 2021.)

O autorici

Jagoda Kljaić (1950., Glina) piše kratku prozu i poeziju.

Završila je Fakultet političkih nauka zagrebačkog Sveučilišta i ima višegodišnji staž u novinarstvu i to kao novinar u „Vjesniku Željezare“ (novinama Metalurškog kombinata Željezara Sisak) i glavni urednik lista „Novi Zagreb“ istoimene zagrebačke općine.

Zastupljena je u više regionalnih zbornika i književnih časopisa. Pjesme su joj prevedene na poljski, slovenski, bugarski i makedonski jezik.

Objavila: *Pjesma za Korzo – Glinski spomenar*, kratke priče; *Pepeo na pragu*, pjesme; *Rascvjetana trpeza*, kratke priče; *Vodeni žig*, poema o poplavi; *Mimoze umoru*, poema o životu i smrti; *Otjerane ptice*, pjesme; *Tintom zapisano*, kratke priče; *Crveni karanfili – Izbor 100 kolumni*; *Pogled ispod Pogledića*, kratke priče; *Kuća sa zelenim barkodom– Priče iz epicentra*. Zbirka pjesama na banijskom narodnom govoru koji nestaje, *Sa druge strane štreke*, štampana je u tri izdanja, na latinici i ćirilici.

Član je Udruženja književnika Srbije.
Živi u Glini (Hrvatska).

26.12.2021.g.

PR
DIOGEN pro kultura
<http://www.diogenpro.com>